

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อพฤติกรรมการค้าของมนุษย์ เพราะการเดินทางท่องเที่ยวเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ด้วยลักษณะทางที่ตั้งของประเทศไทยที่เป็นศูนย์กลางการคมนาคม ประกอบกับลักษณะนิสัยคนไทยที่เป็นมิตรกับผู้มาเยือนและการมีวัดคู่คิบทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในประเทศมากมาย นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรม ประเพณีที่น่าตื่นตา ตื่นใจ มีแหล่งจับจ่าย ซ้อปปิ้งคุณภาพดีแต่ราคาถูก และอาหารอร่อยที่มีคุณภาพดี สิ่งเหล่านี้ทำให้การท่องเที่ยวของไทยเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงกำหนดเป้าหมายให้ปี พ.ศ. 2544 มีนักท่องเที่ยวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 9.7 ล้านคน ซึ่งจะหารายได้เข้าประเทศไม่ต่ำกว่า 318,160 ล้านบาท โดยจะต้องประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวไทยให้มีชื่อเสียงในระดับโลก

จากการประชุม ACD เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2546 ณ จังหวัดเชียงใหม่ รัฐบาลยุค ฯพณฯ ท่านนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้ประกาศส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เน้นการให้บริการเชิงสุขภาพอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในระยะเวลา 5 ปี คาดว่าจะเป็น การท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งจะนำรายได้เข้าประเทศจำนวนมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันประชาชนมีความสนใจด้านสุขภาพมากขึ้น สื่อด้านสุขภาพมีจำนวนมากขึ้น ไม่ว่าจะป็นนิตยสาร รายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ และหนังสือพิมพ์ ในขณะที่เดียวกัน การที่ประชาชนเริ่มหันมาสนใจวิถีธรรมชาติเป็นทางเลือกหนึ่งของการดูแลสุขภาพตนเอง เช่น การใช้สมุนไพร อาหารชีวจัด โยคะ การปฏิบัติธรรม เป็นต้น

ถึงแม้จะยังไม่มีการนิยามความหมายของศัพท์คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” อย่างเป็นทางการ แต่สามารถอธิบายขอบเขตเนื้อหาของคำศัพท์ “การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ” หมายถึง การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับความบันเทิงร่วมไปกับการมีสุขภาพที่ดีขึ้น หรือการรู้จักวิธีที่จะทำให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น โดยสุขภาพในที่นี้หมายถึง สุขภาพทางกาย จิต และสติปัญญา

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม มีวัฒนธรรมเก่าแก่ และมีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับด้านสุขภาพ เช่น การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม สมุนไพร เป็นต้น (อุดม บัวศรีและคณะ, 2537) มีความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น เช่น อาหาร ขนบธรรมเนียม อักษรศาสตร์ เป็นต้น โดยมีมหาวิทยาลัยเป็นศูนย์รวมการพัฒนาวิทยาการด้านสุขภาพ เช่น การค้นคว้าวิจัยด้านการแพทย์ ศูนย์พัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพ นอกจากนี้ จังหวัดขอนแก่นยังมีเครือข่ายสุขภาพชุมชนด้านสุขภาพ เช่น หมอพื้นบ้าน เครือข่ายผู้รักสุขภาพวิ่งแก่นนคร ผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านสุขภาพ โครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล เป็นต้น

อย่างไรก็ดี จังหวัดขอนแก่นยังมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ได้มาตรฐานและสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆ โดยเฉพาะการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งต้องการ การพัฒนาในหลายด้านประกอบกัน เช่น โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ การประชาสัมพันธ์ เส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว

ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมจุดแข็ง แก้ไขจุดอ่อนของจังหวัดขอนแก่นในด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จำเป็นที่จังหวัดต้องมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลของสินค้า บริการด้านสุขภาพที่สมบูรณ์ ครอบคลุม และเข้าถึงได้โดยสะดวก รวมถึงทราบปัญหาและอุปสรรคของชุมชน โดยวิธีการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการจัดรวบรวมข้อมูลที่เป็นระบบ จากนั้นต้องมีการนำเอาข้อมูลดังกล่าวมา วิเคราะห์และศึกษาจุดอ่อน จุดแข็ง รวมทั้งรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 1) เพื่อศึกษาฐานข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะทั่วไป การดำเนินงานและศักยภาพในการให้บริการด้านท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในจังหวัดขอนแก่น และพื้นที่ใกล้เคียง
- 2) เพื่อศึกษาฐานข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในจังหวัดขอนแก่นและพื้นที่ใกล้เคียง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

- 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ด้านผู้ให้บริการเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดขอนแก่นและพื้นที่ใกล้เคียง และด้านผู้ใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เป็นประชาชนในจังหวัดขอนแก่น และผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่มาจังหวัดขอนแก่นอยู่เป็นประจำ
- 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ด้านผู้ให้บริการเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดขอนแก่นและพื้นที่ใกล้เคียง และด้านผู้ใช้บริการเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดขอนแก่นและพื้นที่ใกล้เคียง

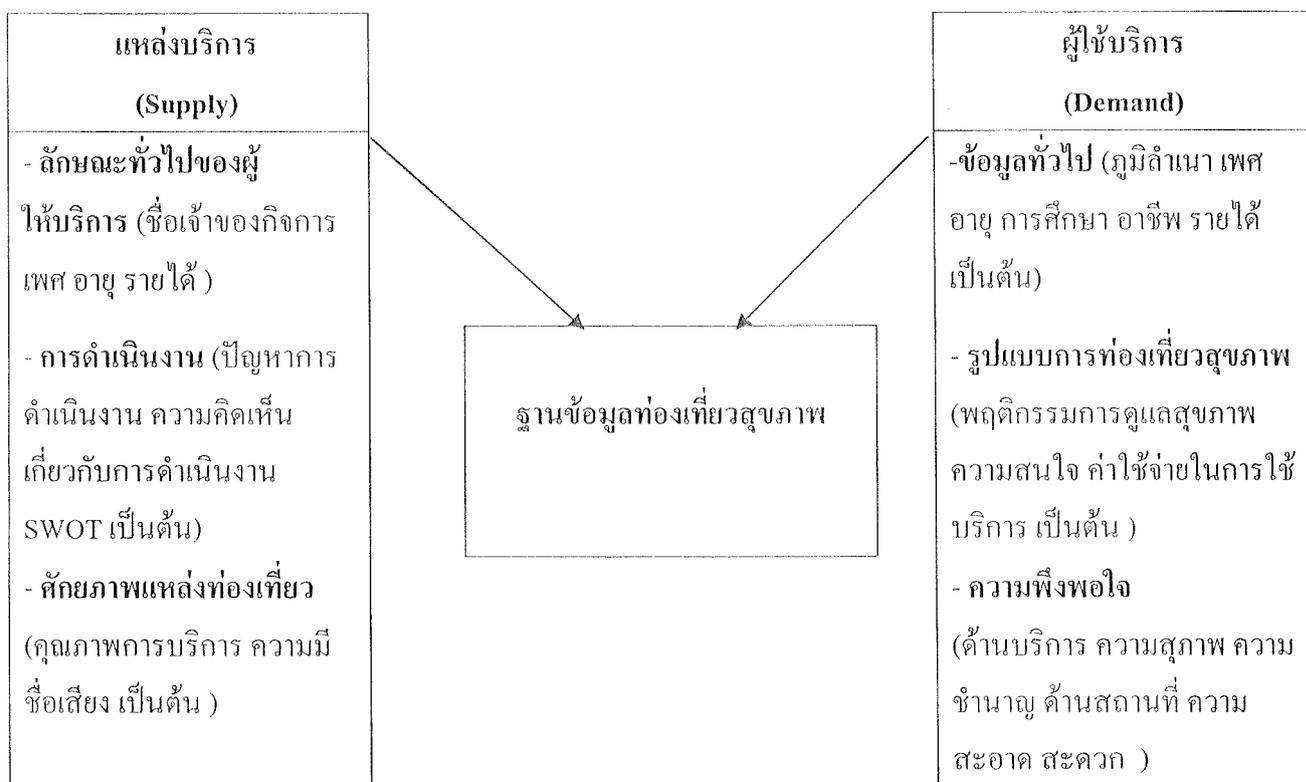
1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็นสองส่วน ประกอบด้วย ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยข้อมูลปฐมภูมิจะเป็นการใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่คำนึงถึงความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) ขณะที่กลุ่มตัวอย่างผู้ให้บริการ จะใช้การสุ่มตัวอย่างแบบจงใจ (Purposive sampling) สำหรับข้อมูลทุติยภูมิจะเป็นการ ทบทวนวรรณกรรมและข้อมูลที่มีอยู่ โดยการค้นคว้าและรวบรวมเอกสาร การประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสาธารณสุข องค์กรท้องถิ่น สื่อด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) ได้ข้อมูลเพื่อเป็นฐานในการจัดทำรูปแบบเพื่อพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดขอนแก่นและพื้นที่ใกล้เคียงอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นต้นแบบในการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป
- 2) ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลรับผิดชอบงาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพเฉพาะเรื่องต่อไป
- 3) ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สามารถนำไปเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและสาธารณสุขระดับจังหวัด
- 4) ก่อให้เกิดการบริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
 - 4.1) สร้างกิจกรรมภายในท้องถิ่น สร้างงานในท้องถิ่น แก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ
 - 4.2) เป็นโอกาสประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นและผลงาน นำมาซึ่งความภาคภูมิใจในท้องถิ่น
 - 4.3) กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้และประโยชน์ด้านสุขภาพ

1.6 ทฤษฎีหรือกรอบแนวคิด

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

เนื่องจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีคำศัพท์และตัวแปรมากมาย ผู้วิจัยจึงนำมานิยามเพื่อ ก่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ดังต่อไปนี้

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health tourism)

คือ การท่องเที่ยวแบบองค์รวมในการส่งเสริม ป้องกัน ฟื้นฟู และการบำบัดรักษา ที่ทำให้เกิดความสุข ความเพลิดเพลิน ทางกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ ก่อให้เกิดความสมดุลของชีวิต มีความต่อเนื่อง และมีทางเลือกที่หลากหลาย ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา กีฬา การบริการด้านสุขภาพต่างๆ การผจญภัย และการพำนักระยะยาว โดยแบ่งเป็น 5 ประเภทคือ

- 1) การท่องเที่ยวเชิงฟื้นฟูสุขภาพและบำบัดรักษา ได้แก่ สถานฟื้นฟูผู้สูงอายุ สถานนันทนาการ เพื่อผู้สูงอายุ สถานพำนักระยะยาว เป็นต้น

- 2) การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ Fitness club, Sport club, สวนสุขภาพ ร้านนวด (เพื่อผ่อนคลาย) เป็นต้น
- 3) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและความงาม (Health beauty and spa) ได้แก่ คลินิกศัลยกรรมและความงาม คลินิกผิวหนัง คลินิกลดความอ้วน คลินิกจัดฟัน เป็นต้น
- 4) ผลิตภัณฑ์สุขภาพและสมุนไพรไทย ได้แก่ ร้านอาหารเพื่อสุขภาพ ร้านอาหารชีวจิต ร้านค้าสมุนไพร ร้านหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โรงพยาบาลที่มีแพทย์แผนไทย สวนหรือป่าสมุนไพร แหล่งปลูกสมุนไพร แหล่งผลิตสมุนไพร เป็นต้น
- 5) สปา (Spa) ได้แก่ การบริการอาบน้ำแร่ กิจกรรมบริการสุขภาพบำบัด ธาราบำบัด ห้องอบไอน้ำ ห้องอบซาวน่า เป็นต้น
- 6) สถานวิปัสสนากรรมฐาน